

אבני דרך

ביטאון הרשות לשיקום האסיר

אבני דרך

ביטאון הרשות לשיקום האסיר
גיליון מס' 3
דצמבר 2016

4

עבודה רב תרבותית – המפגש עם מטופלים מהחברה הבדואית

מאת: **יאסין נעראן**, יועץ אזורי,
ונטע הנסן, רכזת אזורית – מחוז דרום

עורכת:

ד"ר רותם אפודי

כתובתנו:

הרשות לשיקום האסיר
כנפי נשרים 24, ירושלים
02-5420700
www.pra.co.il

12

תעסוקת אסירים משוחררים מזווית אישית

מאת: **ד' – אסיר משוחרר מבית הסוהר**
חרמון

6

נשות אסירים – נשכחות בין השורות

מאת: **מיכל גור**, M.S.W,
יועצת כלא-קהילה במחוז מרכז

הפקה:

תורגמן-תדמית
טל. 03-9467898

14

תערוכת צילום מסדנת פוטו-תרפיה לאסירות משוחררות

מאת: **רוני שפירא**, M.S.W.,
מרכזת שיקום נשים אסירות בצפון

9

פרויקט 'הדרך אל החופש'

3

תורת הרשות לשיקום האסיר
מאת: **יצחק (ז'ק) דדון**, מנכ"ל הרשות

10

רשמים מכנס האיגוד הבינלאומי לתקון וכליאה (ICPA)

מאת:
ד"ר רותם אפודי,
ראש מחלקת מחקר, פיתוח והדרכה
ליאת שוסטרי-זיני,
ראש תחום נוער וצעירים

תורת הרשות לשיקום האסיר

מאת: יצחק (ז'ק) דדון, מנכ"ל הרשות

לאחר עבודה רבה ומאומצת יצאה לאור לפני כחודשיים תורת הרשות לשיקום האסיר בעריכתו של **המפקח הארצי בדימוס - מר אבי דיאמנט**.

מיום הקמתה עשתה הרשות כברת דרך ארוכה בפיתוח התפיסה המקצועית שעליה נשענת פעילותה. פותחו שיטות טיפול ושיקום מגוונות, מענים בקהילה, פתרונות תעסוקה ועוד. פעילות מבורכת זו התנהלה ללא שימור שיטתי של הידע והניסיון שנצבר. יתרה מזו, מידע מקצועי רב שפותח ברשות אבד יחד עם עזיבתם של העובדים שעסקו בפיתוחו וביישומו. לפיכך נוצרה לעתים שונות קיצונית בין אנשי המקצוע באופן הביצוע של משימותיהם.

התורה לשיקום האסיר מאגדת באורח סדור ושיטתי את הידע ואת הניסיון המקצועי ומהווה נדבך מרכזי למימוש ולשיפור האיכות המקצועית הכוללת של הארגון. התורה מאפשרת לשמר את הידע ואת הניסיון שנצברו לאורך שנות פעילותה של הרשות ולקבוע עקרונות מקצועיים מנחים לפעילותם של עובדי הרשות. חלק לא מבוטל של ידע נצבר זה הנו בגדר תורה שבעל פה אשר הפכה כעת לתורה שבכתב. עקרונות התורה ישמשו כלי מקצועי המהווה סמכות מנחה לעשייה בתחום השיקום. לאור כל האמור לעיל, הנחיתי לפעול לכתיבת תורת הרשות.

אני סמוך ובטוח שתורת הרשות תתרום לאחידות ולשיטתיות בתהליכים לבניית תכניות השיקום ותהווה כלי מקצועי בר-סמך. אני מאמין כי מאחר שהתורה מכנסת בתוכה את כלל תחומי הפעילות של הרשות – כל עובד מקצועי ימצא בה כלי עזר משמעותי ויעיל להיכרות ולהבנה של תהליכי עבודה ברשות.

הושקעו מאמצים ומשאבים רבים בכתיבת תורת הרשות. במלאכה עסקו עובדי הרשות ותרמו מניסיונם בשיקום אסירים להכנת התורה. על המלאכה ניצח מר אבי דיאמנט, המפקח הארצי עד לאחרונה, עת יצא לגמלאות.

מר אבי דיאמנט ליווה את הרשות מיום הקמתה, ולא היה מתאים ממנו להפקיד בידיו משימה חשובה זו. ואכן, הוא מילא אותה במסירות ובמחויבות הראויים להערכה, ועל כך נתונה לו תודתי הכנה והעמוקה.

עבודה רב תרבותית – המפגש עם מטופלים מהחברה הבדואית

מאת: יאסין נעראן, יועץ אזורי, ונטע הנסן, רכזת אזורית – מחוז דרום

סוגיות עיקריות במפגש עם המפוקחים הבדואים

ישנם היבטים ואתגרים רבים בעבודה מעניינת ומאתגרת כל כך עם המפוקחים הבדואים, אך כעת נוכל להתייחס רק לחלקם.

החברה הבדואית הנה חברה שבטית שבה המשפחה היא המרכז, לעומת חברות אחרות אשר מקדשות את מקומו של האינדיבידואל, את חופש בחירתו, את מיצוי יכולותיו ועוד (אלקרינאוי, 2001). המשפחה הבדואית היוותה לאורך השנים מקור תמיכה משמעותי ביותר עבור חברה ויחד עם זאת שמרה על כללים ברורים כגון כבוד למבוגרים, צניעות, כבוד המשפחה ועוד. בעשורים האחרונים החברה הבדואית עוברת תהליך עיור ומודרניזציה אשר מעמידים בקונפליקט את מקומה של המשפחה כמקור תמיכה עיקרי (שם). במפגש עם רש"א התנגשות זו באה לידי ביטוי ביתר שאת כאשר המפוקח הבדואי נאלץ לעמוד בתנאים ובכללים שוועדת השחרורים קבעה ורש"א מפקחת על ביצועם. כללים אלו, כגון שעות מעצר בית, מקום העבודה והגעה למפגשים, יכולים להתנגש עם רצון המשפחה. כך לדוגמה: עבור מפוקח שהינו שי"ח מכובד בכפרו אין זה מקובל שיגיע למפגשים באמצעות תחבורה ציבורית בשל גילו ומעמדו. לפיכך נוסף על קושי בקבלת הדבר העניין דורש התארגנות של משפחתו אשר רוצה למנוע את המבוכה והפגיעה בכבודו ולכן מסיעה אותו מדי שבוע וממתנה לו כל מהלך המפגש. יחד עם זאת, ההבנה כי המשפחה מהווה מקום מרכזי בחייו של המפוקח הבדואי, אינה מהווה רק קושי אלא יכולה להיות לעזר בתהליך השיקום. כך למשל כאשר מגייסים את המשפחה לתהליך באמצעות הזמנתם למפגש או באמצעות ביקור בית, לא רק שמפחיתים את רמת החרדה של סביבת המפוקח, אלא גם לומדים להכיר מיהן הדמויות המשמעותיות אשר יכולות לסייע למפוקח לחזור לדרך הישר.

הרחקתו של אדם ממשפחתו עקב מאסר יכולה לעתים להוביל לשני מצבים מנוגדים אשר בעלי סיכון למשבר נוסף בעת שחרורו. המצב הראשון – בעוד שהמשפחה נשארת מבודדת ומושפעת פחות מתהליך המודרניזציה, האסיר נחשף לעולם האחר, חוזר כפוקח ומתקשה להתמודד עם הפערים התרבותיים והחברתיים שנוצרו. אך יכול לקרות גם מצב הפוך שבו השהות הממושכת בכלא, עבור מפוקחים אשר ריצו מאסר של שנים רבות, לדוגמה, מובילה לכך שבעת חזרתו של האסיר לחיק משפחתו הוא חווה משבר זהות גדול מאוד מאחר שבזמן שעבורו הזמן קפא, משפחתו החלה בתהליך מודרניזציה אשר שינה את מהותה. כך לדוגמה: מפוקח שחזר לביתו חש משבר גדול אל מול המציאות כאשר בני משפחתו אינם יושבים עוד בשיג (מקום המפגש לגברי המשפחה), הם נחשפים לתמונות בפייסבוק, משתמשים בטכנולוגיה אשר משפיעה על מעמדה של האישה ועוד. בשני המקרים יש צורך עז לתווך ולהכיל יחד את המשבר.

בעבודתנו אנו נחשפים רבות לפערים החברתיים שישנם אל

מאמר זה שואף להציג את המורכבות והייחודיות של עבודה עם אסירים מהאוכלוסייה הבדואית בנגב אשר מגיעים לטיפול במחוז דרום של הרשות לשיקום האסיר. מורכבות זו מכילה בתוכה את המפגש עם שונות רבה כגון שפה, דת, מנהגים, תרבות, פערים חברתיים, לא פעם אף מתחים פוליטיים ועוד. כל אלו מהווים אתגר עבור הצוות הטיפולי ודורשים חשיבה על התאמת המענים והגישות לטיפול מיטבי.

במאמר זה נביא תחילה בקצרה רקע כללי על החברה הבדואית, שממנה מגיעים המפוקחים, לאחר מכן נציג את הנתונים של המפוקחים, ולבסוף נציג את הסוגיות העיקריות שדורשות התמודדות ומציאת מענים ייחודים בתהליך הטיפול.

רקע כללי על החברה הבדואית בנגב

המושג בדואים מתייחס לכל השבטים דוברי הערבית במזרח התיכון, שבטים אלו נחשבים כקבוצה נפרדת בעולם הערבי משום שהם שוכני מדבר (אלקרינאוי, 2001). לחברה הבדואית ישנם מאפיינים ייחודיים כגון הדגשת הקולקטיב על פני היחיד, קצב איטי של שינויים חברתיים ותחושה גבוהה של יציבות חברתית (שם). היבטים אלו הם בעלי השפעה במפגש הטיפולי כפי שיתואר בהמשך.

מניתוח הנתונים שנמסרו לנו מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס, 2016)¹ ניתן לומר כי 99% מהמוסלמים בדרום הארץ הינם בדואים, אך בשל קושי לפקוד אוכלוסייה זו בשטח, מדובר בהערכות בלבד. על פי נתוני הלמ"ס לשנת 2015 (הלמ"ס, 2016) ישנם כ-240,500 מוסלמים במחוז דרום, ולמעשה הם מהווים כ-24.3% מהאוכלוסייה הכללית באזור זה.

מפוקחים מהחברה הבדואית

על פי נתוני רש"א מחוז דרום לשנת 2015 (מסמכי הרשות לשיקום האסיר, 2016)² כ-55% מהמפוקחים במחוז הינם בדואים. יש לציין כי מספר זה גבוה מאוד ביחס למספרם באוכלוסייה (24.3%). נתון זה אף גבוה משיעור האסירים הערבים אשר נמצאים בבתי הכלא על פי נתוני שב"ס לשנת 2014 (כ-49%). אף על פי שכאשר נכנסים לעובי הקורה, מבינים שישנה מורכבות גדולה מאוד בקשר שבין החברה הבדואית לעבריינות, ניתן לומר באופן גס אך זהיר כי מעורבותם הרבה של הבדואים בפלילים בשנים האחרונות דורשת מרש"א להכיר בכך שעליה ליצור מענים לאוכלוסייה כה משמעותית.

1. המידע נמסר במייל אישי עם הלמ"ס.
2. המידע התקבל מהגב' הלינגר-כהן, יועצת מחוזית רש"א, מחוז דרום

מול החברה הבדואית בישראל כגון תעסוקה, מצב כלכלי, תנאי מגורים ירודים ויכולת הגעה מוגבלת. מדובר בנושא רחב ביותר, אך ננסה להציגו בקצרה – באופן כללי, תהליך השיקום הנו תהליך מורכב שבו נדרש אדם לשנות את אורח חייו. כאשר אסיר יוצא מהכלא לתנאים פיזיים שאינם פשוטים, הדבר מקשה עוד יותר. כך למשל, למרבית המפוקחים אין רישיון נהיגה או שהם נמצאים בפסילה או שאינם בעלי רכב. לאלו אשר מתגוררים בכפרים הבלתי מוכרים וביתם מרוחק מספר קילומטרים מגישה כלשהי לתחבורה ציבורית, התייצבות למפגש טיפולי, לקבוצה ולתעסוקה הנה מסע ארוך ומייגע עבורם מדי יום. כמו כן נדרש סיוע רב במיציאת הזכויות אל מול הגופים הממשלתיים כגון ביטוח לאומי, מס הכנסה ועוד בשל אי הכרת המערכות, קושי בהבנת השפה, חוסר נגישות למידע ועוד. יש להבין כי אי היכולת למצות את זכויותיהם לרוב מגדילה את החובות ומגבילה את יכולתם להתנהל ובכך גורמת ללחצים אשר מסכנים עוד יותר את תהליך השיקום.

תחום אחר הקשור במידת מה לפערים החברתיים הנו אי הכרה של השפה הטיפולית ושל השפה העברית. ההתערבות הטיפולית כפי שנלמדת מבוססת על תקשורת. חלקה הרב נעשה באמצעות תקשורת מילולית. כאשר האסיר אינו שולט בשפה במידה מספקת, ישנו קושי רב לנהל שיח אישי ואינטימי אשר נוגע בחלקים רגישים, והדבר יכול להוביל לאי הבנות. לדוגמה, בשיחה שהתנהלה עם מפוקח אשר אינו עומד בתנאי הפיקוח אמרה העו"סית: "אני מודאגת מאוד מהתנהלותך!" המפוקח ענה: "תודה, אני שמח". מאחר שפרש את הדברים כ"אכפת לי ממך" ולא כאות זהירה. אך מלבד המחסור בידעית השפה העברית עצמה קיים גם מחסור בהכרת השפה של הטיפול הרגשי. ברוב המקרים אם לא בכלם המפגש עם חדר הטיפולים נעשה לראשונה במאסר או במסגרת רש"א. במהלך השיחות עולה פער גדול בין אלו אשר ריצו מאסר ארוך וכבר מכירים את השפה הטיפולית ובין אלו שעבורם זהו המפגש הראשון בחייהם, המפגש עם חדר הטיפולים מעורר בהם מבוכה והם חשים חוסר הבנה של תפקידם בסטיג. הפער שבין שמירה על פרטיות, תפיסת הגבריות (ללא שיח על רגשות, למשל) והרצון לשמור על כבוד המשפחה נמצאים בקונפליקט מסוים במפגש הטיפולי. אנו רואים שיש צורך עז להנגיש את הטיפול בין אם זה לנרמל את הקושי, להזכיר את חובת הסודיות או אף לשוחח מפגשים רבים על עבודתו של המפוקח במוסד, למשל, עד אשר ייבנה האמון הדרוש.

אחד האתגרים הוא הפער התרבותי בין התרבות הערבית-בדואית לתרבות היהודית-ישראלית כגון נישואי פוליגמיה, מעמד האישה, תפיסות דתיות שונות ועוד. פערים אלו באים לידי ביטוי בעיקר במפגש בחדר הטיפול אך לא רק. אלו דורשים מהמטפל לזהות את אותן הרגישויות על מנת שלא יעוררו התנגדות במהלך הטיפול. כך למשל, אסיר שיתף כי לאשתו הטרייה (נישואים שניים לאחר גירושין מאם חמשת ילדיו) התגלה סרטן אשר פוגע בסיכוייה להיכנס להיריון, ובמהלך הטיפולים הוא החל לחפש אישה אחרת בשטחים "מאחר שהן יותר זולות שם". במפגשי ההדרכה דבר זה דורש התייחסות והכרה בתפיסה התרבותית הן של תפקיד האישה הבדואית בהבאת ילדים לעולם ובהגדלת השבט והן במנהג 'לקנות' את הכלה מאביה תוך תשלום המוהר בהתאם

למעמדה. הבנה והכרה של התרבות ביכולתן לצמצם את אותן המתיחויות על רקע פערים אלו.

הסוגיה האחרונה שבה נעסוק, ולצערנו אנו עוסקים בה בעבודתנו עם האסירים זמן רב, הנה נושא התעסוקה. לכל מפוקח שמשתחרר, ולא משנה מוצאו, ישנו קושי במידה מסוימת למצוא עבודה בתנאים שמציבה ועדת השחרורים בין היתר בשל אי רצונם של המעסיקים להעסיק אסיר בפיקוח. עבור המפוקח הבדואי כל נושא התעסוקה בעייתי אף יותר. תחילה, יש לזכור כי עבור לא מעט מהמפוקחים הבדואים המפגש עם עולם התעסוקה 'הרגיל' הנו זר – מפני שעבדו במקומות שאינם מוכרים כגון רעיית צאן או מפני שהם מעולם לא עבדו אלא התקיימו מקצבאות של המוסד לביטוח לאומי. המפוקח נדרש ללמוד מהבסיס משמעת עבודה – התייצבות מדי יום ובזמן מתאים, קבלת מרות של מנהל, מוסר עבודה ועוד – ועבור חלקם זוהי הפעם הראשונה בחייהם. אך לא רק אלו מהווים קושי, אלא גם התנאים הדרושים לאישור מעסיק – על המעסיק להיות ללא עבר פלילי, ללא קשר משפחתי ועליו להנפיק תלושי שכר. שלושת מרכיבים אלו בעייתיים מאוד מאחר שללא מעט מהמעסיקים בחברה הבדואית ישנו רישום פלילי, מרבית המעסיקים המוכנים לסייע הם בני משפחה, ועסקים רבים עובדים 'בשחור' ואינם מוציאים תלושי שכר כחוק. נוסף לכל אלה ישנה מצוקה תעסוקתית בחברה הערבית באופן כללי – כל המרכיבים יחד יוצרים בעייתיות גדולה מאוד עבור המפוקח הבדואי. בחדר הטיפול המפוקח מעלה את תסכולו מול הסוגיה, ונדרשת לא רק יכולת הכלה אלא גם פיתוח המענים התעסוקתיים של הרשות לשיקום האסיר בחברה הבדואית כגון מציאת מעסיקים, הפניה ללימודי תעודה וגמישות בכל הנושא.

ישנן עוד סוגיות רבות שאיתן אנו מתמודדים מדי יום שלא הוצגו כאן כגון נתינת הכבוד למטפל, הטיפול הקבוצתי המשמעותי, מתחים פוליטיים ועוד, וגם מענים רבים שדורשים פיתוח על מנת לחזק את יכולתנו לסייע בתהליך השיקום של המפוקח הבדואי. יחד עם זאת, מדובר באחת החוויות המרתקות ביותר והמספקות ביותר.

רשימת מקורות

- אלקרינאו, ע' (2001). עבודה סוציאלית בחברה הבדואית בנגב: היבטים בין-תרבותיים. **מפגש לעבודה חינוכית-סוציאלית** (15), 37-59.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2016). השנתון הסטטיסטי לישראל 2015. בתוך: **הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: השנתון הסטטיסטי לישראל 2015**. נדלה מ- <http://www.cbs.gov.il/shnaton66/> shnaton66.pdf.
- הכנסת מרכז המחקר והמידע (2014). מדיניות הטיפול של המשרד לביטחון הפנים והמשטרה באלימות חמורה בחברה הערבית. בתוך: **הכנסת מרכז המחקר והמידע**. נדלה מ- <https://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03433.pdf>.

נשות אסירים – נשכחות בין השורות

מאת: מיכל גור, M.S.W, יועצת כלא-קהילה במחוז מרכז

הקדמה

קשיים נוספים שמתעוררים הם בידוד חברתי וקושי בשמירה על קשרים חברתיים ובין-אישיים. ממחקרו של מוריס בשנת 1965 עלה כי 63% מנשות האסירים במחקר העידו כי חוו התדרדרות בפעילויות חברתיות, כ-81% מהנשים העידו כי חוו התדרדרות בעבודתן, ו-57% נשים העידו כי חוו התדרדרות ביחסיהן עם חברים ועם שכנים (Kemp, 1981; Murray, 2005).

יתרה מכך, נשים ואסירים מדווחים על בעיות רבות בנוגע ליכולתם לשמור על קשר יציב וקבוע ביניהם במהלך המאסר. עלו טענות כי אין מספיק פרטיות במהלך הביקורים, קשה לנהל שיחות אישיות, והדבר מקשה על איכות הקשר. כמו כן התעוררו קשיים אחרים כגון חוסר בזמן, תסכול מיני, הרגשה של דיכאון ועצבנות, רעש רב מהמבקרים האחרים והמרחק של הכלא מהבית. בעקבות החוסר בפרטיות הנשים חוות גם הרגשת תסכול ומתח על שאינן יכולות לדבר עם בעליהן על נושאים מהותיים. חוקרים טוענים כי משפחות עלולות להימנע מביקורים בכלא מפאת חוסר מידע לגבי נוהלי הכלא, אופן ביצוע הביקורים ונהלים אחרים (Kemp, 1981; Kingi, 2009).

תכנית התערבות

תכנית התערבות היא תכנית שמטרתה היא הפחתה של הסטיגמה, של תחושת הבידוד החברתי ושל תחושת הניכור בקרב נשות האסירים. ההתערבות המתוארת להלן התבצעה על-ידי המחברת בשנת 2011, בעת ששימשה רכזת שיקום האסיר ביחידה לטיפול בהתמכרויות ושיקום האסיר באגף רווחה במרכז הארץ.

מטרות התכנית ויעדיה

מטרת ההתערבות הייתה להפחית את התיוג שמתייגים העובדים הסוציאליים את נשות האסירים ולהעלות את מודעותם לצרכים ולקשיים הייחודיים של נשות אסירים.

יעדי התכנית:

1. שינוי בשפה שבה משתמשים העובדים הסוציאליים כלפי נשות האסירים, כלומר, שינוי במילים שנבחרות לתיאור נשות האסירים ובעיותיהן.
2. הפחתת השיפוטיות כלפי נשות האסירים ושינוי היחס של העובדים הסוציאליים כלפיהן כגון ביטוי אמפתי, הבנת המצב, חשיבה על ייחודיות מצבן של נשות האסירים ועוד.

תיאור מהלך ההתערבות

הפרויקט כלל שני מפגשים עם קהל העובדים הסוציאליים במחלקת הרווחה. במפגשים אלו הוצגו המאפיינים והקשיים הייחודיים לאסירים, למשפחת האסיר ולאשת האסיר, נערכה פגישה עם אסיר משוחרר, האסיר סיפר את סיפורו תוך התייחסות למשבר שעברה משפחתו בעקבות המאסר, ונערך מפגש שכלל דיון והעלאת מחשבות ורגשות

משפחת האסיר כמעט אינה מוזכרת בספרות, האזכורים המעטים מתייחסים ברובם לילדי האסירים, לנשות האסירים כמעט אין התייחסות. במסמך פנימי של הרשות לשיקום האסיר ציינו חמישה עשר מאפיינים של משפחת האסיר ובהם: משפחה עם מאפייני משבר ואי-יציבות – מצוקה רב דורית; השכלה נמוכה ורמה נמוכה של כישורי חיים; האב והאם מעבירים לילדיהם מסרים נוגדים; סודות מרובים במשפחה; משפחות רב-בעייתיות; סימני התמכרויות ברבדים שונים במשפחה; חוסר קביעות בחיי היום-יום; היסטוריה ורקע של אלימות במשפחה; היעדרות ארוכה של האב; גירושין; חוסר יציבות תעסוקתית של בני המשפחה; מצוקה כלכלית; הבעת חוסר אמון וכעס כלפי הממסד; משפחה תובענית עם גבולות פרוצים ועוד (ביאלר, 1997).

מאסר של בן-זוג או של הורה מתואר בספרות כאירוע משבר במשפחה הכרוך באובדן הזמני של בן המשפחה. מאסר בן זוג או הורה יוצר אירוע משברי לא נורמטיבי, לא טבעי ואף סטיגמטי (לבנשטיין, 1984; Lowenstein, 1980); ישנה דמורליזציה של המשפחה והתמודדות עם פרידה מן המשפחה, פרידה הנגרמת בשל פעולה שאינה מקובלת מבחינה חברתית, לפיכך משפחת האסיר מתמודדת הן עם היעדרותו של בן המשפחה והן עם הסטיגמה והבושה (Schawartz & Weintraub, 1974).

למאסר בן משפחה ישנן השלכות רבות על האישה ועל שאר בני המשפחה בבית. בדרך כלל עובר זמן רב בין מעצרו של בן הזוג ובין המשפט הסופי ומתן גזר הדין. בתקופה זו האישה עוברת זעזועים רבים. לעתים מעצר בן הזוג נעשה בבית המשפחה, בנוכחות האישה והילדים, על האישה לחפש עו"ד ולגייס כספים על מנת לעזור לבעלה. כתוצאה מכך המשפחה עלולה להיכנס לחובות כספיים, וישנה תחושה של בלבול, האופיינית במצבי משבר (Schawartz & Weintraub, 1974). ממחקרים בחו"ל עולה כי כל חיי נישואין, ללא קשר למצבם לפני המאסר, נתקלים במשבר קשה במהלך השנתיים הראשונות למאסר. הפרידה נחווית כמשבר בעקבות הפחד מפני פירוק המשפחה יותר מאשר בעקבות הסטיגמה, הבושה או הדמורליזציה שחווה המשפחה. אין ספק שכאשר אדם נשפט למאסר ארוך, עול כבד נופל על כתפי אשתו ומשפחתו מבחינה כלכלית ורגשית, וברוב המקרים העול המרכזי בהתמודדות המשפחה עם הפרידה מהאסיר נופל על האישה (Kemp, 1981; Murray, 2005).

הספרות המחקרית מציינת קשיים רבים שאיתם מתמודדות נשות אסירים בפן האישי-רגשי, בפן הכלכלי, במערכת היחסים עם בן זוגן, בהתמודדות עם ילדיהן ובהתמודדות החברתית. נשים שבן זוגן נאסר מאבדות מפרנסת הבית, חלק גדול מהכספים מופנים לתשלום לעו"ד, להפקדת כסף לאסיר בבית הסוהר, לביגוד ולטלכרדים עבור האסיר. הכספים שבדרך כלל היו מופנים לכלכלת הבית ולהשכלה של האישה והילדים אינם זמינים, ונוצרים למשפחה קשיים וחובות כספיים (Kemp, 1981; Murray, 2005).

כלפי אסירים בכלל וכלפי נשות אסירים בפרט. לא הוזמנה למפגשים אשת אסיר אף שהדבר עשוי ליצור הבנה וחשיפה לחוויה האישית משתי סיבות: ראשית, עקב מאפייני אוכלוסיית נשות האסירים, התעורר קושי רב בגיוסן לשיתוף מעין זה. שנית, אם ברצוננו להפחית סטיגמה ולהעלות מודעות לנושא, עלינו ליצור אווירה משוחררת המאפשרת דיון חופשי. נוכחותה של אשת אסיר בחדר הייתה מעניקה חוויה אישית, אך לא הייתה מאפשרת דיון פתוח כמו זה שהיה בפועל. מכאן עולה כי על מנת להציף את הנושא, עלינו להציגו בצורה עקיפה ולא מאיימת ובכך לאפשר שיח אמתי ומעמיק.

ישיבת האגף הראשונה כללה את הצגת היחידה לשיקום האסיר ואת הצגת המאפיינים הייחודיים של אוכלוסיית האסירים המשוחררים ומשפחותיהם ובפרט של נשות האסירים. בחציה השני של הישיבה א', אסיר משוחרר, הציג את סיפורו האישי והתייחס במיוחד לתהליך המשפחתי והאישי שעבר לפני המאסר, בזמן המאסר ולאחריו. א' התייחס בין היתר למערכת הזוגית שבה היה נתון ולמערכת הזוגית שבה נמצא כיום. המשתתפים ישבו מרותקים לסיפורו, ולבסוף ניתנה להם הזדמנות לשאול שאלות. ניכר מהשאלות עצמן כי העובדים הסוציאליים התרכזו לא רק בחוויותיו האישיות כאסיר, אלא גם שאלו על התמודדות משפחתו, על הקשיים במערכת הזוגית ועל הגורמים אשר הובילו אותו למצב זה. א' התנדב לספר את סיפורו האישי מתוך הבנה שקיים הכרח שהעובדים באגף יבינו את מה שעברו הוא ומשפחתו וכמוהו גם אסירים אחרים ומשפחותיהם.

נראה כי המשתתפים היו צמאים למידע זה ואף השתתפו באופן פעיל במהלך ההרצאה.

קצת מידע על...

נשים אסירות בארה"ב

טימותי ויליאמס, ניו יורק טיימס,
פורסם בעיתון "הארץ" 18.08.2016

דו"ח מחקר קובע שמספר הנשים בבתי מעצר או בתי הסוהר בארה"ב, גדל פי 14 מאז שנות ה-70 של המאה שעברה. זהו שיעור גידול גבוה בהרבה מזה של הגברים, ומפתיע היות וברמה הלאומית חלה ירידה בשיעורי הפשיעה בארה"ב.

מהמחקר עולה כי רוב הנשים המרצות את עונשן הן עניות, שחורות או לטיניות וסובלות מבעיות אלכוהול או סמים. כ-80% מהן אימהות לילדים. רובן הורשעו בעבירות סמים או רכוש, אבל מספר גדל והולך נכלאות גם בגין הפרת תנאי שחרור או כי אינן מסוגלות לשלם את דמי ערבות, הוצאות משפט או קנסות.

המגמה משקפת את השינוי שהחל במדיניות השיטור בארה"ב ב-20 השנה האחרונות, במסגרתה המשטרה ובתי המשפט מתמקדים בעבירות שבעבר נטו להעלים מהן עין. כתוצאה מכך, אומרים מקטרגי השיטה, בתי המעצר והכלא התמלאו עד אפס מקום, גם בעבריינים לא אלימים.

לאחר כחודש נערכה ישיבת האגף השנייה. ישיבה זו נערכה במתכונת של דיון בקרב המשתתפים ולא של הרצאה או הצגה. תחילה נערך סיכום קצר של המפגש הראשון, סיכום שלא היה יכול להתקיים בנוכחותו של א' במפגש הקודם. העובדים התחברו מיד לסיפור וזכרו אותו לפרטים. הם הביעו פליאה על הפער בין הסטיגמה ובין מראהו ואופן דיבורו של האסיר בפועל. א' הוא בחור כבן 32, נאה, נראה 'כבן הטובים' ואינו מתאים לסטריאוטיפ שיש לכלל האוכלוסייה על אסירים. בסיכום עלו שאלות על הגורמים בילדותו ובסביבתו שהובילו אותו למצב שבו הוא נתון וכן על לקיחת האחריות החלקית על מעשיו.

לאחר עיבוד תכנים אלו פנינו לדבר על נשות האסירים. התחלנו את השיחה עם 'שמש אסוציאציות - אשת אסיר'. בשמש נרשמו המונחים: הכחשה, בדידות, סטיגמה, מסכנה, קורבן, עצמאית, הרואית, שותפה לפשע, האישה אשמה במצבה, סודות, ילדים, בושה ועוד.

מכאן התפתח השיח באופן מהיר ודן בנושאים רבים כגון מהם הרווחים של אשת אסיר, הסוד של אשת האסיר, התנהלות קורבנית, ריקנות האישה, זכויות האישה, סטיגמה מול החברה והמשפחה ועוד. הדיון נערך בפתיחות מפתיעה לטובה ונראה כי המשתתפים שיתפו לא רק בדעותיהם, אלא גם בעמדותיהם וברגשותיהם ביחס לטיפול בנשות אסירים.

לסיכום הישיבה נערכה סקירה קצרה על התכנים שהועלו בשתי הישיבות, והמשתתפים הוזמנו לחשיבה ולשיתוף פעולה בהמשך.

הערכת ההתערבות

למשתתפי ההתערבות חולקו שאלונים אנונימיים לפני התכנית ולאחריה לשם הערכת ההתערבות ובדיקה - האם ההתערבות השיגה את מטרותיה המוצהרות והאם הייתה אפקטיבית בהשגת היעדים שהוצבו.

מבחינה כללית של כלל השאלונים ניתן לראות שינויים רבים בין השאלונים שמולאו לפני ההתערבות (שאלוני א') לאלה שמולאו אחריה (שאלוני ב'). בשאלוני א' אפשר להבחין בשפה שיפוטית וביקורתית כלפי האוכלוסייה. דברי העובדים הצביעו על כך שאינם מבינים לעומק את משמעויות הקשיים של נשות אסירים וכי בהכללה הם רואים אוכלוסייה זו כאשמה במצבה. לעומת זאת, משאלוני ב' עולה תוכן נרחב יותר, כמות המלל והאינפורמציה עלתה ביחס לשאלון הראשון, והדבר מעיד על ידע רב יותר. כמו כן עמדת הנשאלים בשאלוני ב' פחות שיפוטית ומאשימה. יתרה מכך, בשאלוני ב' רואים יותר התייחסות לנשות אסירים והבנה של הצרכים והקשיים הייחודיים של נשות האסירים. נראה כי ישנו שינוי עמדות קל בקרב העובדים וכי ישנה התגייסות גדולה יותר לטיפול באוכלוסייה.

כאשר בוחנים את **תוכן המלל**, נראה כי כמות האינפורמציה באשר לנושא נשות האסירים עלתה, וכן ישנם ביטויים רבים יותר של הבנת חשיבות הנושא. דוגמה לכך ניתן לראות בסעיף 'המחשבות והרגשות בעקבות הטיפול בנשות אסירים' - לאחר ההתערבות ניכר כי העובדים מרחיבים על מחשבותיהם בנושא וכי דבריהם מצביעים על הבנה למצוקתן של נשים אלו. בסעיף זה מצאנו אמירות כגון: "זה

והשפעת המאסר עליה ועל ילדיה". ובשאלון ב' ציין כי "יש לעזור להן למצוא את קולן ולהבין את חלקן בהיותן נשות אסירים וכן לסייע להן לעשות בחירה מודעת יותר לגבי הקשר עם האסיר". בעוד האמירות בשאלון א' הן בעלות אופי פטרוני ושיפוטי, רצון להראות להן את הדרך, האמירות בשאלון ב' בעלות אופי מבין יותר ואמפתי יותר למצבן של נשות האסירים, ומתעורר רצון לסייע להן למצוא את דרכן שלהן.

נוסף על כך נראה כי ישנם שינויי עמדות קלים וכן מודעות רבה יותר הן למצבן של נשות האסירים והן לעמדותיהם של העובדים עצמם. דוגמאות לכך ניתן לראות בשאלונים שבהם בשאלון א' הרגשות והמחשבות היו שטחיות יחסית, לעומת שאלון ב' שבו ניכר עיבוד הנושא ועיבוד הרגשות ביחס לנושא. לדוגמה: בשאלון מסוים בתחילה צוינו חמלה ואמפתיה כשני רגשות בהתייחס לטיפול בנשות האסירים, ולאחר ההתערבות צוין כי ישנם רגשות מעורבים כמו חמלה מול כעס. בשאלון אחר צוינו בתחילה "רחמים ורצון להעצים את האישה", לעומת שאלון ב' שבו נכתב: "רחמנות לעומת ביקורתיות". בשאלון נוסף האמירה "אמביוולנטיות כאשר משפחת האסיר תומכת באסיר" הפכה לאמירה כי הרגשות תלויים אישית בקשר עם אשת האסיר. בשאלונים אלו ואחרים בולט הדיאלוג העצמי של המשתתפים בין רגשות ומחשבות סותרות כלפי נשות האסירים, שיח אשר לא היה קיים טרם ההתערבות.

למרות שינויים ניכרים אלו, ניכר כי השינוי בעמדות העובדים היה קל. כאשר מתבוננים בשאלונים המוצגים, א' מול ב', רק בארבעה מתוך עשרת השאלונים הייתה ירידה בתפיסת העובדים את האחירות של אשת האסיר על מצבה, ומכאן ניתן לשער גם את ייחוס האשמה. בשני שאלונים תפיסת האחירות עלתה ברמה אחת ובאחרים נשארה כפי שהייתה. ייתכן שהשיעור הנמוך של החזרת השאלונים השפיע על ניתוח מספרי זה, שכן בניתוח תוכן הדברים ניכרים שינויים משמעותיים יותר.

מכאן עולה כי מטרות ההתערבות – להפחית את התיוג שמעניקים העובדים הסוציאליים לנשות האסירים ולהעלות את מודעותם לצרכים ולקשיים הייחודיים של נשות אסירים – הושגו באופן מספק. ניתוח השאלונים מראה כי חל שינוי של ממש הן ברמת המאקרו של השאלונים והן ברמת המיקרו. נראה כי גם יעדי ההתערבות הושגו, השפה שבה משתמשים העובדים בשאלונים השתנתה באופן ניכר וכן נוספו ביטויי אמפתיה והבנה למצבן של נשות האסירים. דוגמאות מוחשיות לכך ניתן היה למצוא בשאלון ב' בסעיף "מה התחדש לך במפגשים האגפיים?" - מדברי העובדים עולה כי קיבלו נקודת מבט חדשה על הנושא, חלקם ציינו כי אמנם לא התחדש להם הרבה, אך נקודות מסוימות חודדו. היו אמירות של הבנת הצרכים וייחודיות הנושא, ואף הייתה התייחסות רבה להעלאת המודעות לנושא נשות האסירים בכלל ולחוסר במענים בפרט.

סיכום

לסיכום, לאחר תהליך שארך כמעט שנתיים וכלל בתוכו מחשבה רבה, תכנון ויישום ההתערבות, ניכר כי מטרות ההתערבות הושגו. כפי שהוצג בפרק התוצאות, נראה כי

נושא מאוד חשוב"; "הטיפול מאוד חשוב לאור הקשיים שלהן"; "נראית עבודה קשה"; "יש צורך בהכרת האוכלוסייה כאוכלוסייה ייחודית" ועוד. ייתכן שדוגמאות אלו מעידות על נטרול רגשות שליליים מסוימים כלפי האוכלוסייה.

בסעיף שבו נתבקשו המשתתפים **לתאר את הבעיות ואת הקשיים** של נשות האסירים היה ניתן לראות שינוי קל בלבד. בעוד שרוב התוכן בסעיף זה הוצג בצורה דומה בשני השאלונים, לפני ואחרי ההתערבות, נראה כי המשתתפים הרחיבו והתייחסו באופן אמפתי יותר לקשיים של אשת האסיר בינה לבין עצמה. כך לדוגמה ניתן לראות שבשאלון א' הייתה התייחסות למצוקות רגשיות, לדימוי עצמי נמוך, לקושי בגידול הילדים, לחרדות ועוד, ובשאלון ב' נוסף על אלו הייתה התייחסות גם לאכזבות, לבדידות, לאשמה, להסתרה, למשאבים רגשיים ופיזיים דלים, לפחד, להתמודדות עם היותן אימהות חד-הוריות ועוד.

בהמשך ניתן לראות שינוי של ממש **בשפה, ברמת השיפוטיות** ובהתגייסות לעזרתן של הנשים. בשאלון א' השפה שבה השתמשו העובדים הייתה נוקשה יותר, בשאלונים אלו מצאנו אמירות כגון: "מדוע הן נשארות שם?" "למה הן ממשיכות ללדת ילדים במצב הזה?" "למה להתחתן עם עברייני?" בעוד שבשאלון ב' נראה כי השפה התרככה ולו במעט ואף ניכר כי רמת השיפוטיות ירדה. דוגמה לכך אפשר למצוא בשאלון ב', בסעיף העוסק במחשבות/רגשות וכן בסעיף 'תיאור הטיפול בנשות האסירים'. בסעיפים אלו נמצאו אמירות של רצון למציאת פתרונות ודרכי התערבות כגון: "לעזור להן למצוא את קולן", "דגש על טיפול פרטני-קבוצתי והעצמה" וכד'. את השינוי והריכוך בשפה ניתן לראות בביטויים כגון: "אמונה בשינוי", "טיפול ארוך", "הסרת הדעות הקדומות והשיפוטיות", "אמונה שגם להן מגיע" וכד'.

שינוי נוסף שבא לידי ביטוי הנו בסעיף העוסק בשאלה האם **אשת האסיר אחראית למצבה**. בשאלון א' 2 עובדים בחרו להאשים את האישה "במידה מועטה", 18 עובדים בחרו "במידה בינונית" ו-6 עובדים בחרו "במידה רבה". לעומת זאת בשאלון ב' 5 עובדים בחרו "במידה מועטה", 12 בחרו "במידה בינונית" ו-3 עובדים בחרו "במידה רבה". כלומר, נראה כי מספרם של העובדים שסבורים שאשת האסיר אשמה במצבה במידה רבה ובינונית קטן בשאלון ב' לעומת שאלון א'. אם כך ניכר כי ישנו שינוי של ממש בתפיסת העובדים את אחריות אשת האסיר על מצבה.

כאשר בוחנים את השאלונים **זה מול זה** – שאלון א' מול שאלון תואם ב' – ניתן לראות מספר חיזוקים לשינויים שהוזכרו לעיל. לדוגמה, אחד הנשאלים ציין בשאלון א' כי אין הבדל בין הטיפול בנשות אסירים ובין טיפול במשפחות אחרות. אך לאחר ההתערבות, בשאלון ב', ניכר שינוי בתשובתו. אותו נשאל כתב: "שימת דגש על חוזקות וחולשות ואיך הן משרתות את נשות האסירים ואת המחירים שהן משלמות". הבדל זה מעיד על שינוי בתפיסת הטיפול בנשות האסירים וכן במידת הידע שבידי ממלא השאלון.

בשאלון אחר ניכר שינוי בשפה, בהבנת מצבן של נשות האסירים ובמידת השיפוטיות. זאת ניתן לראות בסעיף תיאור הטיפול בנשות האסירים - בשאלון א' ציין הנשאל כי "יש צורך בתמיכה כדי שתראה את הבעייתיות בבן זוגה"

- Kemp, B. (1981). **The Impact of Enforced Separation on Prisoner's Wives.** Research Bulletin. No. 4.
- Kingi, V. (2009). **The Forgotten Victims—the Effects of Imprisonment on Families/Whānau. Addressing the causes of offending: what is the evidence.**
- Murray, J. (2005). **Effects of imprisonment on families and children of prisoners.** In: Liebling, A., & Maruna, S (Eds.). *The Effects of Imprisonment* (pp. 442–492), Cullompton, Devon: Willan.
- Lowenstein, A. (1984). **Coping with stress: The case of Prisoner's Wife's.** *Journal of Marriage and the Family*, 3: 699–708.
- Schwartz, M. C. & Weintraub, F. (1974). **The Prisoner's Wife: A Study in Crisis.** *Federal Probation*, 38: 20–27.

רמת השיפוטיות של העובדים פחתה וכי המודעות לנושא בקרב עובדי האגף עלתה. הדיון אשר נערך בקרב עובדי האגף היה נדרש אך לא מספק. יש לשקול לפתח מענים ייחודיים לנשות האסירים במסגרת אגף הרווחה, אך לפני כן לפתח סדנת המשך לעיבוד העמדות של העובדים כלפי אוכלוסייה זו וכלפי אוכלוסיות דומות.

רשימת מקורות

- ביאלר, ג' (1997). (עורך). **מאפייני משפחת האסיר.** מסמך עבודה של הרשות לשיקום האסיר.
- גוד, א' (2002). **על הסטייה: הסוציולוגיה של שימוש בסמים, מיניות חריגה, עבריינות, מחלות נפש ועוד.** תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
- לבנשטיין, א' (1980). **דפוסי התמודדות של משפחות אסירים במצבי מעבר – תוצאות אישיות וחברתיות.** חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, האוניברסיטה העברית, ירושלים.

פרויקט 'הדרך אל החופש'

תחום אסירות משוחררות ברשות לשיקום האסיר

הפרויקט הוא דוגמה ומופת לשיתוף פעולה בין שני ארגונים בישראל – הרשות לשיקום האסיר ושירות בתי הסוהר – המקיימים ביניהם רצף של שיקום וטיפול באסירים משוחררים לצד שיתוף פעולה עם המגזר השלישי באמצעות עמותות ומתנדבים.

על מיזם זה זכה שירות בתי הסוהר בפרס ההצטיינות של ארגון התקון והכליאה הבינלאומי לשנת 2016.

פרויקט 'הדרך אל החופש' מסייע בהרחבת מערך התמיכה באסירות המשתחררות מבית הכלא בישראל לחיים עצמאיים בקהילה. הרחבת התמיכה נעשית באמצעות יצירת מערכת יחסים משמעותית, הדדית ומחייבת, המאפשרת השראה, למידה וחברות בין אסירה משוחררת לאישה מלווה. הפרויקט הנו פרויקט משותף לשירות בתי הסוהר, לרשות לשיקום האסיר ולעמותת מלכות המדבר.

תכנית 'הדרך אל החופש' היא אחת מתכניות השיקום החדשניות לשיקום אסירות, בהיותה מסייעת, מלווה ומקלה את קליטתן של האסירות לאחר שחרורן מהכלא לקהילה. יצירת קשר תומך ומעצים בין המתנדבות לאסירות לקראת שחרורן ולאחריו מאפשרת פלטפורמה נוספת לשיקומן של הנשים. התהליך נעשה בליווי גורמים טיפוליים מקצועיים, הליווי של המתנדבות מאפשר יצירת קשר מעורר השראה במרחבים לא פורמליים, חיבור לדמות אישה מיטיבה ומתפקדת ומקום בטוח ללא שיפוטיות. לצד זאת, ברמה הציבורית נוצרת אפשרות להעברת מסר ולשינוי בנרטיב הקולקטיבי של אסירות כפי שהוא נתפס בחברה הישראלית.

מניסיונו בהפעלת הפרויקט בשנה האחרונה, אנו מקבלות משובים חיוביים מצד המשתתפות, מנטוריות וחניכות, באשר למשמעות הפרויקט עבורן ולתרומתו המרגשת. ניכר כי הוא תורם ליצירת קשר אנושי מיטיב ותומך, מסייע בבניית הביטחון העצמי של האסירה המשוחררת ומהווה חוויה שמייצרת תחושת ערך עצמי ומסייעת בגיבוש זהות מיטיבה וחיובית. הקשר הבין-האישי שנוצר משפיע על האופן שבו האסירה המשוחררת יוצרת במקביל קשרים חיוביים עם סביבתה. לממד זה השפעה דרמטית על הצלחת תהליך השיקום ברבדים השונים כגון תעסוקה, לימודים וחיי משפחה.

רשמים מכנס האיגוד הבינלאומי לתקון וכליאה (ICPA)

מאת:

ליאת שוסטרי-זיני,
ראש תחום נוער וצעירים

ד"ר רותם אפודי,
ראש מחלקת מחקר, פיתוח והדרכה

להלן עיקרי הרשמים שעלו במהלך הכנס:

הקדמה

בין התאריכים 23-28 באוקטובר התקיים כנס ה-ICPA בבוקרשט בירת רומניה. נושא הכנס הנוכחי היה מנהיגות בתחום התקון.

את הרשות לשיקום האסיר ייצגנו אנו, ד"ר רותם אפודי - רמ"ח מחקר, פיתוח והדרכה וגב' ליאת שוסטרי-זיני - ראש תחום שיקום, נוער וצעירים. נציגות מדינת ישראל כלה, כמובן, גם את משלחת שב"ס, משלחת בת ארבעה אנשים בראשות הנציבה, וכן מספר פורשים משב"ס, כיום חלקם בעלי חברות פרטיות בתחומי הייעוץ הביטחוני או בתחומי הטכנולוגיה. נוסף על אלה השתתף בכנס מר אברהם הופמן - המנכ"ל הראשון של הרשות לשיקום האסיר.

מיד עם הגעתנו ביקשנו להציג בדוכן חבורות מידע באנגלית על הרשות לשיקום האסיר אשר הכנו מבעוד מועד, וכן הנחנו מחזיקי מפתחות ועטים עם כיתוב של רש"א באנגלית. המזכרות יצרו עניין רב, ובעיקר מחזיקי המפתחות עם ברכת הדרך (A Jewish blessing), אשר הולידו שיחות אישיות יותר לגבי מדינתנו. רבים מבאי הכנס מצאו עניין רב בחוברת, ואף נוכחנו בנציגים ממדינות ערב קוראים בה בעיון רב.

מהו ה-ICPA?

מתוך אתר האינטרנט של הארגון: ICPA הוא האיגוד הבינלאומי לתקון וכליאה, והוא מהווה פלטפורמה חדשנית ללמידה, אשר משפרת את שיתופי הפעולה בין סוכנויות וארגונים בינלאומיים. הארגון מקדם באופן פעיל מדיניות וסטנדרטים למדיניות ולנהלים בתחום כליאה הומנית ויעילה, ובכך מסייע בתהליכי הפיתוח והיישום שלהם.

הארגון מאמין כי המאסר הנו המוצא האחרון, ולפיכך תומך בפיתוחן של סנקציות אלטרנטיביות ושיקומיות בקהילה. הארגון מאמין ביושרה ובמקצועיות, בשיתוף של רעיונות וביצירת שותפויות. ה-ICPA מאמין ביכולת לשינוי חיובי אצל אנשים, בכבודם של בני האדם ובחובה להגן על זכויותיהם.

ה-ICPA עובד עם ארגונים מקומיים ברחבי העולם כדי להביא את קיומם של האירועים השנתיים העיקריים לידיעת אנשי המקצוע המרכזיים בתקון ובבתי הכלא. פרט לכנסים הללו הארגון מקיים דיונים, רשתות ושותפויות באמצעות סדנאות, קבוצות מומחים ומדיה חברתית אינטראקטיבית באינטרנט.

הארגון פועל גם לשיפור ההתמקצעות דרך האקדמיה למנהיגות הכליאה ויוזמות להדרכת צוות עובדים. קבוצות המומחים של הארגון תומכת בקידום המטרות בתחומים מגוונים כגון בתי סוהר, שיקום בקהילה, ארכיטקטורה ותכנון מתקני כליאה, פתרונות טכנולוגיים, הדרכה ופיתוח, מחקר ובריאות.

בכל שנה מעניק הארגון פרסי מצוינות בתחומי התקון בכנס השנתי המרכזי.

■ **הרצאות ונושאי עניין** - הגם כי נושא הכנס היה מנהיגות, הרי שההרצאות היו מגוונות ועסקו בתחומי עניין שונים הקשורים בתחומי התקון כגון מדיניות כליאה, שיקום וטיפול, דוגמאות לדרכי התמודדות שונות במקומות מגוונים בעולם, תכניות התערבות חדשניות ועוד. נוסף על כך היו גם הרצאות אשר עסקו בתחומים שהיו פחות מעניינים כמו נושאי ביטחון וטכנולוגיה. מרבית ההרצאות היו במושבים מקבילים, כך שמטבע הדברים אנו השתתפנו בהרצאות אשר עסקו בתחומים הרלוונטיים לעיסוקה של רש"א. לא אחת התפצלנו והחלפנו בינינו רשמים ורעיונות.

■ **דיונים בשולחנות עגולים** - נערכו מספר רב של דיונים בשולחנות עגולים, שבהם השתתפנו באופן פעיל בסוגיות המדוברות ואף הצגנו נקודות מבט מקצועיות שלנו ואג'נדה מקצועית המאפיינת את רש"א באופן שיצר עניין רב בקרב המשתתפים. בהמשך לדיונים ביקשו משתתפים רבים להעמיק עמנו את הסוגיות מעבר לדיונים עצמם, וכך התקיימה למידה הדדית.

■ **זכייה בפרס** - שמחנו מאוד על זכייתו של פרויקט 'מלכת המדבר' - בדרך אל החופש' בפרס למצוינות בתחום השיקום. במהלך קבלת הפרס הוזכרה רש"א מעל הבמה המרכזית כשותפה לביצוע הפרויקט, וכן צוין הדבר על גבי הפרס עצמו. הזכייה הסבה גאווה עצומה לכל העוסקים בתחום השיקום בארץ, ואנו, כמובן, שמחות על כך מאוד.

■ **Networking** - במהלך הכנס נוכחנו עד כמה חשובות ההיכרות, החלפת הדעות והשיחות הבלתי פורמליות בינינו ובין נציגים שונים של מדינות בעולם. בדרך זו הצלחנו לחשוף מספר רב של אנשים לפעילותה של רש"א, יצרנו רשת של קשרים חיוניים וחברתיים - לעתים אף עם נציגים של משלחות שאין להם קשרים עם ישראל. חשוב לציין כי זכינו ליחס חם ואוהד ביותר ממשתתפי הכנס וממארגניו.

■ **ייחודיות המודל הישראלי** - למדנו כי המודל הישראלי ייחודי ומיוחד. ראשית, משתתפים רבים נדהמו מהעובדה שכל מערך הכליאה והשיקום בישראל מתבצע ע"י המדינה, בעוד שמדינות אחרות נעזרות בעמותות שלעתים גודלן והיקף פעילותן עצום. בהקשר זה חשוב לציין כי אף נוכחנו במידת מחויבות גבוהה אשר הציגו נציגי העמותות לשיקום אסירים משוחררים, ונראה כי המניע המוביל את פעילותם הנו מקצועי ומוסרי ולא רק כלכלי. ייחוד שני נעוץ בשיוך המשרדי ומכך גם המקצועי של רש"א, שעה שיתר הארגונים כפופים ברובם למשרדי התקון, משרד המשפטים או ישירות לרשות המקומית.

■ **התמודדות עם מדיניות הכליאה בעולם** - משיחות ומההרצאות שאותן שמענו נראה כי ניתן לחלק את

המשטר. המתקן משמש היום מוזיאון המתאר את עברה הדיקטטורי של רומניה. נראה היה כי המארחים אינם מנסים להסתיר את עברם או ליפות אותו חרף העובדה כי התנאים שבהם שהו האסירים הנם מחרידים, מזעזעים ובלתי אנושיים.

סיכום

לסיכום, אין לנו ספק כי על הרשות לשיקום האסיר להיות חברה בארגון ה-ICPA, לצד ארגונים מובילים מכל העולם העוסקים בתחומים משיקים ודומים. על הרשות להציג ולהרצות בכנס ולהיות פעילה באופן אקטיבי בארגון כולל בוועדות המומחים. נוסף על כך נוכח ההכרה והכבוד הנלווים לקבלת הפרס, אנו ממליצים כי רש"א תפעל להגשת מועמדות לפרס בשנה הבאה. ידוע לנו כי הדבר כרוך בעבודה רבה ומפרכת, אולם לעניות דעתנו נראה כי הפרס הנו יוקרתי וברמה בינלאומית ועל כן ההשקעה משתלמת. אנו מבקשות להודות על חוויה מעשירה, מלמדת ומעצימה מבחינה אישית ומקצועית. למדנו והרחבנו את אופקינו ואת ידיעותינו, חשנו גאווה ישראלית וארגונית, ולטעמנו הצלחנו לייצג בכבוד את הרשות לשיקום האסיר בפרט ואת מדינת ישראל בכלל.

מדיניות הכליאה בין אירופה ובין שאר העולם. בעוד רבות ממדינות אירופה מציגות מודלים מתקדמים לשיקום ומנסות להפחית את השימוש בכליאה, הרי שיתר המדינות מתמודדות עם דעת קהל המצדדת בענישה ודורשת הקשחה בתנאי המאסר ובאורכו, ועם פופוליזם גואה של קובעי המדיניות בסיוע אמצעי התקשורת. אנקדוטה מעניינת שמענו מפי ארכיטקט העוסק בבניית מתקני כליאה באירופה, הארכיטקט סיפר כי נציגי הממשל מבקשים שבתי הכלא שהוא מתכנן לא יהיו "יפים מדי" כדי שהתושבים לא יתרעמו שמא האסירים אינם נענשים דיים.

סיום בבית כלא רומני – ביום האחרון לכנס התקיימו סיורים בבתי כלא ברומניה. אנו נרשמנו לסיור בבית כלא בעל אופי שיקומי ברמת ביטחון בינונית עד נמוכה. בבית הכלא ישנו אגף טיפולי למכורים לסמים אשר מתנהל כקהילה טיפולית במודל דומה לקהילות הקיימות בארץ. מעניין היה לראות כי כחלק מהטיפול האסירים באגף מטפחים חיות מחמד, ואלה שוהות יחד עמם בתאים. בכך הם רוכשים מיומנויות של דאגה לאחר, אמפתיה ומחויבות ארוכת טווח. צמוד לכלא שבו ביקרנו נמצא מתקן כליאה מהתקופה הסובייטית, שבו נכלאו מתנגדי

קצת מידע על...

ארצות הברית עוצרת את הפרטת בתי הכלא הפרטיים

אי-פי, רויטרס, פורסם בעיתון "הארץ" 19.8.2016

והוסיפה, "הם אינם חוסכים בעלויות באופן משמעותי, ורמת הבטיחות והביטחון בהם פחותה מזו של בתי הכלא הממשלתיים". נכון לחודש דצמבר 2015 הוחזקו 22,600 אסירים פדראליים – כ-12% מכלל האסירים הפדראליים – בבתי כלא פרטיים.

במרוץ לנשיאות ארה"ב הודיעה הילרי קלינטון כי תשים קץ "לתקופת המאסרים ההמוניים", וכי יערכו רפורמות בעונשי מאסר המינימום וכי "יושם קץ לבתי הכלא הפרטיים". גם הסנאטור ברני סנדרס מוורמונט הבטיח בזמן הפריימריז שערכה המפלגה הדמוקרטית כחלק מהמרוץ לנשיאות לשים קץ "לסחטנות של בתי הכלא הפרטיים, שפועלים למען רווחים".

ארה"ב תפסיק להשתמש בהדרגה בשירותיהם של בתי כלא פרטיים, כך הודיע משרד המשפטים בושינגטון. ההודעה התקבלה זמן קצר לאחר שהתברר כי בבתי כלא אלה בעיות הבטיחות והביטחון נפוצות יותר מבבתי כלא ממשלתיים וכך גם התקריות האלימות. על פי מקורות בושינגטון הורתה סגנית שר המשפטים, סאלי ייטס, לבכירים בממשל הפדרלי לצמצם בהדרגה ובאופן משמעותי את קשרי הממשל עם בתי הכלא הפרטיים. בתי הכלא הפרטיים החלו פועלים בסוף שנות ה-90 של המאה הקודמת בשל צפיפות יתר בבתי הכלא הממשלתיים.

"בתי כלא פרטיים פשוט אינם מספקים שירותים, תכניות שיקום ומשאבים ברמה הנחוצה", כתבה ייטס במזכר

תעסוקת אסירים משוחררים מזווית אישית

מאת: ד' – אסיר משוחרר מבית הסוהר חרמון

דין, לא יכולתי לחזור לתחום, והעיסוק בכל מה שקשור בו ובתחומים משיקים היה 'מחוץ לתחום' עבורי. מעבר לכך, לאחר שנתיים מאחורי סורג ובריה בנסיבות של כישלון ערכי ונורמטיבי חמור מצדי, מרבית הגשרים עם עולמי הקודם אם לא כולם חרבו לחלוטין. יתרה מזו, לא מעטים מהאסירים ברישיון שעמם אני שומר על קשר סיפרו לי שהם חווים דחייה ורתיעה מאנשים שקודם למאסר היו ידידים ונמנו עמם על אותם חוגים. קולגות ואנשים שעמם היו לנו קשרים עסקיים או מקצועיים חוששים שמא נבקש מהם משהו שקשור לעבודה, הם לא רוצים להתלכך. ברור.

לפיכך מצאתי את עצמי יוצא לעבודה במוסך. אני בוגר הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים ובעל תואר שני בפילוסופיה מאוניברסיטת נוטינגהם באנגליה. לפני המאסר הייתי עורך דין במשך 13 שנים ונוטריון במשך 3 שנים, כתבתי מאמרים לעיתון והסתובבתי בחוגים ספרותיים. זה אמנם לא יותר טוב מלעבוד במוסך, אך זה בהחלט אחרת, אי אפשר להתכחש לכך. מכל מקום, נמצאתי בחברה טובה, עורך דין אחר ששהה יחד עמי במאסר עבד במהלך השליש כשליח פיצה, וקולגה נוסף לשעבר עבד בשטיפת מכוניות בגיל מתקדם למדי. כמו בסרטים.

שמחתי שהצלחתי להסדיר לעצמי את מקום העבודה הזה ושבעל המקום הסכים לתת לי הזדמנות ולקבל אותי לעבודה בנסיבות הקיימות. לא היו לי ברירות רבות ובהחלט הייתי אסיר תודה על מה שהסתדר. במהלך התקופה הראשונה הגעתי לעבודה בחדווה ורציתי לתרום למקום ככל שאני רק יכול. אלא שהנכונות וההתלהבות הללו התחלפו מהר מאוד בהתפכחות מוחלטת בנוגע למצב הריאלי שלי בעולם בתור אסיר משוחרר, בתור אדם שכל עולמו הקודם חרב עליו והוא בעצם חסר כול מבחינה חומרית ונמוך מאפס מבחינה תדמיתית.

במקרה הפרטי שלי, במהלך המאסר הבנתי שכתוצאה מההתרסקות הכוללת שחוויתי – מבחינה ערכית, אישית, מקצועית, כלכלית ועוד – ושבעטיה ביצעתי את עבירותיי הפליליות איבדתי הכול, **למעט הדברים החשובים ביותר בחיים** (את הפרטים אשמור לעצמי). ואולם תובנות עמוקות, אף שהן משמעותיות ובסיסיות ליצירת חיים מלאים ומספקים באמת, לא לוקחות אותך למכולת, אינן מסייעות בהחזר חובות וודאי שאינן מספיקות להבטחת עתיד הילדים. לשם כך צריך לעבוד – קשה ונכון.

הייתי יכול להמשיך כך ולשמוח בחלקי, אבל העתיד שלי במקום העבודה שאליו יצאתי מחד והצרכים שלי כאדם, כהורה וגם (הס מלהזכיר) כאישיות אינדיבידואלית מאידך לא התאימו זה לזה לחלוטין.

עם כל הצניעות והחרטה העצומה שעמן יצאתי מבית הסוהר יחד עם ההבנה שאין לאן למחר ושהבנייה הנכונה היא בהכרח בנייה ההדרגתית עקב בצד אגודל – המציאות עשתה את שלה. לאחר שבועות מספר בעבודה הבנתי שאין לי עתיד במקום הזה. אם אני רוצה להתחיל לבנות את עתיד, שבו תלויים אף עתידה של בתי ושל הוריי (שהעבירות שלי פגעו גם בהם), להחזיר חובות ולעלות על נתיב אמת של חזרה לחיים, אני חייב לעשות כן ללא דיחוי

סעיף 'מקום העבודה' לרוב תופס במחשבתו של אסיר בתקופת ההכנה לוועדת השליש שלו מקום שולי בין שלל הנושאים שעל הפרק. המטרה הנכספת – קבלת השליש – מקדשת בדרך כלל שורה של עניינים מרכזיים כגון המישור הטיפולי/שיקומי, מודיעין, דוחות סוציאליים ועוד, והסדרת מקום העבודה בחוץ, בהיותה עניין טכני בעיקרו, אינה נמנית עליהם.

הדבר משתלב היטב עם הקושי העקרוני של אסיר משוחרר למצוא עבודה, ודאי 'מבפנים', מתוך כותלי הכלא. "שלוש, אני עוד מעט משתחרר מבית הסוהר, ואני רוצה לעבוד אצלך!" "ברוך הבא!" איננה התשובה השכיחה. "איננו רוצים שום עסק עם אנשים כמוך." היא התגובה השכיחה יותר שמקבל אסיר שמנסה למצוא עבודה בעצמו במקרה שאינו סומך על אנשים קרובים או מכרים שיסדירו מקום עבודה, ולו מינימלי, שיעמוד בתנאים שההליך מחייב.

יחד עם זאת מעצם ההרשעה בפלילים אסירים רבים, ואני ביניהם, איבדו את הקשר עם מקור פרנסתם הקודם – אם משום שהעבירה נעשתה, כמו במקרה שלי, במסגרת המקצוע ואם בשל העובדה שההרשעה או אף ההיעדרות מהעבודה בשל תקופת המאסר מביאות לפיטורין ואף לניתוק מלא מתחום העיסוק הקודם.

מטעמים אלו מידת ההשקעה במציאת מקום עבודה לקראת ועדת השליש איננה גדולה מדי, ורבים מסתפקים במציאת עבודה בתנאים מינימליים מבחינת תחום עיסוק, שכר, תנאים וכיו"ב, ובלבד שיהיה מקום עבודה שיהיה מוכן לקלוט אותם היות שזהו תנאי הכרחי לקבלת השליש.

אלא שהמציאות לפני קבלת השליש והמציאות ביום שאחרי שונות לחלוטין, ובאותה מידה משתנים גם השיקולים של מי שכבר אינו לובש כתום, אלא חזר לחברה וצריך לקיים את מלוא הצרכים ולעמוד במלוא החובות הרגילים שחלים מחוץ לכותלי הכלא ואינם חלים 'בפנים'.

עם השחרור ממאסר וההתוודעות ההדרגתית למרחבי המציאות הנורמלית, שבים אל האסיר אט אט גם רצונותיו, שאיפותיו וצרכיו הסובייקטיביים משכבר הימים. הוא מתחיל לרצות להשתקם לא כסיסמה, אלא באמת. להתקדם, לחוות כמה שיותר ואפילו (הס מלהזכיר!) ליהנות. כל אחד הוא עולם ומלואו מבחינה זו, ואין אסיר ברישיון אחד הדומה למשנהו, אבל באופן כללי הנושאים משותפים לכולם – זוגיות, הורות, מימוש מקצועי, פרנסה וכיו"ב. האסיר רוצה לשוב ולהיות אדם, אזרח מן השורה, להשיב לעצמו את מה שמבחינת האדם הנורמטיבי הוא מובן מאליו. ועל זה בדיוק, ממניעים אנושיים ומובנים לחלוטין, לא ממש חשבנו או שלא הייתה לנו אפשרות ממשית לחשוב ערב השחרור.

זו בדיוק הסיטואציה שבה מצאתי את עצמי לאחר שבשעה טובה 'קיבלתי שלישי'.

היות שהעבירה שלי נעשתה במסגרת העיסוק שלי כעורך-

מתוך סט שונה לחלוטין של שיקולים מזה שהיה לי באותו שלב לא רחוק של הכנה לשליש. בניגוד לשלב ההוא, כיום הרובריקה של מקום העבודה הפכה להיות חשובה ביותר, ובה תלוי במידה רבה עתידי ועתיד בתי, שאותה אני מגדל כאב חד-הורי.

אין ספק שהשיקול הכספי-חומרי היה שיקול מרכזי. אינני יכול לפרנס את עצמי ואת בתי בשכר מינימום של 4,500 ₪ והשלמת הכנסה של 500 ₪ מהמוסד לביטוח לאומי. בנסיבות שלי היה לי מזל שיצאתי מבית הסוהר היישר לדירת הוריי, שעמם התגוררה אף בתי בעת שהותי במאסר, אחרת לא היה לי לאן ללכת כי עם הכנסה שכזאת ובהיעדרם של אמצעים אחרים לא יכולתי להרשות לעצמי לשכור דירה.

אך בצד השיקול הזה היה גם השיקול האישי, האישיותי, דחף חזק מאין כמותו למימוש עצמי, להצלחה. הבנתי שבשביל שיהיה לי ולו סיכוי קל לחזור לעשייה יצרנית ורצינית, מאתגרת ואף מניבה, אני חייב להשקיע בעצמי באמת ולהקדיש את עצמי לתחומים שבהם אני חזק ושבהם יש לי עתיד, ולו המעורפלת ביותר, לפחות בשלב זה. הבנתי שעלילי לפעול בתחום או במישור שבו אני יכול לראות אפשרות של התקדמות. המוסך שבו עבדתי לא היה מקום כזה. הרגשתי שאני נחנק שם, שכל הפוטנציאל שיש בי ברמת האינטלקט כבוי ומתנוון.

לא הייתה לי בעיה תדמיתית לעבוד בעבודה פשוטה או בעבודת כפיים, ובדיוק כמו העבודה במוסך יכולתי לעבוד כמחסנאי בסופרמרקט ליד הבית או בבית מלאכה אחר באותם תנאים. אולם השאלה היא האם זו האופציה הטובה ביותר עבורי ועבור משפחתי? האם זה השיקום האופטימלי שלי מנקודת המבט של החברה? האם זוהי האופציה הטובה ביותר עבורי מבחינת דרך החזרה שלי לחברה? האם זו הדרך לתיקון שלי?

היה ברור לי שלא.

ואז התחלתי לחשוב מה אני יכול לעשות במצב שבו כל הדלתות סגורות בפניי?

תמיד אהבתי לכתוב וידעתי לכתוב, אהבתי שפות וידעתי שפות, אני שולט בעברית, ברוסית ובאנגלית על בוריי,

קצת מידע על...

זקנים בבתי הכלא

מתוך כתבתה של טלי חרותי-סבר, אתר "הארץ", 14/9/2016

ההשפעות של העלייה בתוחלת החיים אינן פוסחות על בתי הסוהר. על פי נתוני שב"ס, מספרם של האסירים הפליליים בני 55 ומעלה זינק ב-191% בין השנים 2011-2002, ומספרם של האסירים בני 70 ומעלה קפץ פי 3, מ-38 ל-100.

זו אינה רק תופעה ישראלית. מספר האסירים המבוגרים בארה"ב, למשל, זינק בעשור האחרון ב-82%, ובבריטניה ב-119%. בנוסף להתארכות תוחלת החיים, ריבוי האסירים המבוגרים מושפע מהטלת עונשים ארוכים מבעבר, ומירידה בשיעור השחרורים המוקדמים.

ובעבר עסקתי קצת גם בתרגום אמנותי (תרגום שירה). לאחר מחשבה וסקירה עצמית הגעתי למסקנה שעלילי למנף את היכולת הזאת ולהתחיל לעסוק בתרגום מקצועי, לפחות בתור התחלה. פניתי למספר חברות תרגום דרך האינטרנט והצעתי את שירותי כמתרגם פרילנסר. כמובן שעשיתי הכול בשיתוף מלא של רש"א ובתיאום מלא עם הרשות. אני חייב לציין שמצאתי במחלקת התעסוקה של רש"א קשב מלא ואמתי לצרכים ולהתלבטויות שלי, וקיבלתי עידוד מלא ואת ברכת הדרך לנסות ולמצוא משהו שמתאים לי יותר. חיפשתי מקום שיפתח לי אופציה לשיקום אמתי, שיקום שבו האישיות שלי תשתקם ולא רק הרובריקה הפורמלית, שהרי מקום העבודה הוא מהות התעסוקה שלנו, הוא המקור העיקרי לערך העצמי של האדם גם מבחינה חומרית, אך לא פחות מכך ברמה האישית, ברמת האגו הקונסטרוקטיבי.

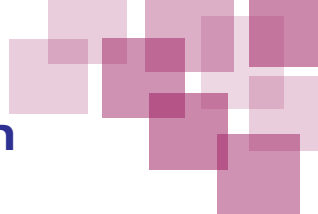
היה קשה לשכנע אחרים לתת לי הזדמנות, אך בסוף הצלחתי וקיבלתי כמה עבודות בתור פיילוט, כניסיון. השקעתי בהן המון, והדבר צלח. התברר שאני אכן מסוגל לתרגם היטב וברמה המקצועית הנדרשת, והתחלתי לעבוד עם כמה חברות במקביל. כמובן שמיצבתי את עצמי ככל הניתן כמי שיש לו יתרון יחסי על אחרים מבחינת זמינות לעבודה ותנאי תשלום, העיקר לבסס את עצמי בתחום, וגם זה עבד. השירות והתנאים שנתתי הביאו לי הרבה עבודה. השכר היה נמוך, ונאלצתי להשקיע שעות רבות כדי להגיע לשכר המינימום שקודם הרווחתי ב-7-8 שעות עבודה במוסך, אבל כאן הייתה יכולת להתקדם, היה לי עתיד, כאן יכולתי להשתפר ולהתמקצע ואף לפרוץ לתחומים נוספים. וכך בדיוק קרה. עם הזמן ועל רקע כמות הטקסטים שקיבלתי לתרגום ראיתי שאני מסוגל לספק גם שירותי כתיבה ועריכה של מסמכים, ולאט לאט נכנסתי גם לתחום הזה, ועוד היד נטויה.

אני רואה עתיד. אני בונה את עצמי מבחינה מקצועית. מצאתי נישה, צנועה ושבירית בשלב זה, ובכל זאת נישה עם סיכוי להתפתחות, עם סיפוק פנימי, וזה ללא ספק חשוב לא פחות מהשכר שאני מביא הביתה. זו תקווה וזה כוח להמשיך ולהתקדם. אחד האתגרים הגדולים ביותר של האסיר המשוחרר היא האמונה בעצמו וביכולותיו להשתקם באמת, מבפנים, להיזכר שהוא מסוגל לחזור ולהיות אדם - לזכות להערכה עצמית קודם כול מעצמו וכך גם מאחרים. העיסוק היום-יומי שלנו, היכולת להתפרנס ולהתפרנס בכבוד עם מבט לעתיד מתוך עניין וסיפוק, הוא מרכיב חיוני מאוד בתהליך המורכב הזה, מרכיב שמזין מעגלי קשר רבים סביב האסיר.

אני רואה לא מעט אסירים ברישיון שמצויים בעין הסערה מהבחינה הזו ואינם מוצאים את עצמם, והם סובלים מאוד. הם עובדים בעובדה שבא הם אינם מסוגלים לממש את עצמם בהיבט התעסוקתי גם אם יש להם הכנסה כלשהי, מינימלית או יותר ממינימלית.

אני יודע שאני בר-מזל, ואני שוקד על 'המזל' הזה בעבודה' במאמץ ובהשקעה בלתי נלאים מדי יום.

אני גם יודע בוודאות שאין-ספור אסירים אחרים יצאו נשכרים מאוד אם תיפתחנה לפניהם אפשרויות רחבות יותר של הכשרה ותעסוקה.

תערוכת צילום מסדנת פוטו-תרפיה לאסירות משוחררות*

מאת : רוני שפירא, M.S.W., מרכזת שיקום נשים אסירות בצפון

במשך שנה, מדי שבוע, התקיימה סדנת פוטו-תרפיה – אמון והעצמה בעזרת מצלמה, הראשונה מסוגה לאסירות משוחררות, בהנחיית דגנית גרינדלר, מורה בחינוך המיוחד וסטודנטית ללימודי תואר שני במכללה לחברה ואומנויות בנתניה ורוני שפירא, מרכזת שיקום נשים אסירות בצפון. כשנשים משתחררות ממאסר הן יוצאות מפורקות, מובסות, סובלות מעוני, בדידות וסטיגמה חברתית חריפה. הן בדרך כלל אימהות חד הוריות, חסרות השכלה מסודרת וכישורי עבודה. כמעט מאה אחוז מהן קורבנות התעללויות מיניות בילדות. נשים אף סובלות מסטיגמה קשה יותר מאשר גברים עבריינים. הן נענשות כפליים: פעם אחת בעוברן על החוק ופעם שנייה בחריגה מן התפקיד הנשי המסורתי. כתוצאה מכך, הן נתפסות על ידי החברה וגם על ידי הן עצמן כפגומות ומקולקלות. באופן מצער, הן זוכות ליחס של ניכור ושפיטה תמידית גם מהשירותים הציבוריים שאמורים לטפל ולשקם אותן. לכן, הדבר שהכי חשוב בטיפול באישה הוא שהיא תרגיש שווה ואהובה. לשם כך נדרשים יחסי עבודה לא היררכיים, תקשורת ישירה ופתוחה, שיתוף באחריות. סדנת הפוטו-תרפיה אפשרה את המכלול הזה בהצלחה.

בסדנה השתתפו עשר אסירות משוחררות. אף אחת מהאסירות המשוחררות לא צילמה באופן מקצועי קודם לכן. במהלך הסדנה הן למדו להשתמש במצלמות, שכללו את כושר ההתבוננות בסביבה, יצאו לשטח לצלם וניהלו בכל שבוע שיח קבוצתי בעקבות הצילומים, וכך הן הצליחו לשחרר את הסיפור האישי שלהן, לבטא מחשבות ותחושות ולנתח את מצבן ביחס לסביבה שלהן.

שמי כגב על האדמה
יש לי כגב
אני קיומתי

יבית בשבילי זה גובת צואה
למכה למכה,
לגובה 12 שנה אלוהי,
למבון אמתי,
לשלוטי איננה.

*מתוך כתבה של ורד לי, עיתון "הארץ", 31.8.2016

"אני חזקה שיש בחיים צרכים אחרים מאשר הצרכים שיש בגוף"

"חובה לזכור לשהו יפה...
מחזורים, סוגים ואבנים.
שישאלו שם מאוהב..."

"אני כבר לא סולחה
השנינו.
לא גבולות אצור יוגו
לא אלוני,
ואם אדוני,
לא אנשתי,
לא סולחה
יש אוחה,
יש מחזורים,
אסוחה"

www.pra.co.il